

Analiza stada klaczy

Siedem lat działalności Związku Trakeńskiego w Polsce daje już możliwość analizy stada matek koni rasy trakeńskiej i pochodzenia trakeńsko-wschodniopruskiego

Tomaz Siedlanowski

Od roku 2000 Związek Trakeński w Polsce zorganizował siedem **Trakeńskich Przeglądów Hodowlanych**. Międzynarodowa **Trakeńska Komisja Hodowlana**, w której skład wchodzi przedstawiciele Polski, Niemiec i czasami specjalistów z krajów byłego ZSRR dokonuje oceny klaczy, ogierów oraz źrebiąt w wieku od „pod matkami” do 2,5 roku.

TKH oceniała u zweryfikowanych rodowodowo koni, spełniających warunki wpisu do Księgi Hodowlanej, wzrost, rozmiar i zdrowotność oraz prawidłowość budowy ciała i jakość ruchu. Bonitacja stosowana w związkach trakeńskich (odmienna od bonitacji PZH) jest w 70-cio punktowej skali. Podlegają ocenie następujące cechy: typ rasowy i płciowy, pokrój, postawa kończyn, stęp, kłus, galop oraz ogólne wrażenie.

Podczas siedmiu przeglądów oceniono 278 klaczy w tym:	
xx	8
xxoo	1
xo	1
klacze trakeńskie ze Wschodu	13
polskie klacze trakeńskie (wpisane po 18 lipca 2005 r. do Trakeńskiej Księgi Hodowlanej)	7
klacze wkp i sp	248
razem	278

Po wnikliwej weryfikacji rodowodów klaczy wielkopolskich okazało się, że 4 z nich nie spełniają rodowodowych warunków wpisu do TKH i dopiero ich potomstwo będzie mogło uzyskać taki wpis.

Analiza rodowodowa klaczy – matek
W ocenianym materiale były następujące ilości przedstawicielek rodzin żeńskich w sztukach oraz stanowiących %:

A	6	2%
E	58	21%
O	167	60%
S	6	2%
T	38	14%
nieokreślone	3	1%

W nielicznie reprezentowanych rodzinach A – gdzie założycielkami były klacze arabskie lub angloarabskie

interesujący jest fakt oceny dwóch przedstawicielek rodziny A – Konstancja 1936 – starej i zasłużonej choćby rodzici międzynarodowemu reproduktorowi – ogierowi Kondor (Aspirant i Kordylera po Parysów xx).

Rodzin E – gdzie założycielkami były klacze pełnej krwi angielskiej jest 32, najwięcej przedstawicielek mają płekicka E – Avesta 1966 – sztuk 7, rzezczańska E – Wenda 1963 – sztuk 5 oraz po 4 sztuki z rodzin: liskowskiej E – Agresja 1947, liskowskiej E – Balanda 1961, rzezczańskiej E – Iglawa 1957.

Najliczniejszą grupę stanowią klacze z wschodniopruskich rodzin żeńskich – O. Oceniono przedstawicielki 39 rodzin, gdzie założycielkami były klacze wschodniopruskie z udokumentowanym pochodzeniem lub z piętnami rasowymi wschodniopruskimi. Największą reprezentację posiada rodzina O – Stokrotka 1944 – sztuk 19, następnie O – Cyganka 1939 – sztuk 14 oraz O – Kontuzja 1942 – sztuk 11. Niezwykle niepokojący jest fakt zanikania niegdyś licznych rodzin wschodniopruskich w hodowli polskiej i dlatego wymienić tu należy rodziny, które mają tylko jedną przedstawicielkę, a jest ich aż 11. Zagrożone rodziny to: O – Białka 1938, O – Busola ex Busserl 1935, O – Cartagina ex Carthago 1936, O – Freiheit 1941, O – Leda Szczepowicka 1941, O – Limuzyna 1943, O – Proza 1942, O – Sarna 1938, O – Stella 1941, O – Wierna 1943, O – Wysoka Woda 1940.

Klacz Hrabina 2001 (Cedrus – Madera po Kerman), hod. SK Liski fot. Maciej Grzechnik

Kolejna grupa klaczy to rodziny S, gdzie założycielkami były klacze innych ras szlacheckich (poznaskie, wielkopolskie, pomorskie, hanowerskie, itp.), ale od wielu pokoleń krzyżowane były tylko ogierami trk., wsch.pr., xx, angloarabskimi lub Shagya. Dokonano przeglądu sześciu takich klaczy, w tym po dwie z rodzin S – Afanasja 1933 i S – Sztumka 1943.

Niewątpliwie najcenniejszą stawką klaczy są matki, których rodowody sięgają często XVIII wieku – rodziny trakeńskie – T. Trakeńska Komisja Hodowlana podczas siedmiu przeglądów miała możliwość dokonania oceny koni wywodzących się z 10 rodzin trakeńskich, których założycielkami były klacze urodzone w stadninie w Trakenach i były czynne w hodowli po II wojnie światowej. Są to:

T Angara 1944 (Soldatsche 1782)	sztuk 2
T Beresina 1939 (Tiberiussche 1782)	sztuk 1
T Chwała 1944 (Lore 1905)	sztuk 4
T Goldenkammer 1943 (Fatme 1787)	sztuk 7
T Klio 1938 (Fatme 1787)	sztuk 1
T Klion 1942 (Moosener 1783)	sztuk 2
T Norma 1943 (Normaniana 1915)	sztuk 8
T Partie 1940 (Luftsprung 1775)	sztuk 10
T Sportule 1943 (Sportwelt 1918)	sztuk 1
T Tamożnaja 1944 (Soldatsche 1782)	sztuk 2

Matkami, które pozostawiły po sobie najwięcej klaczy ocenianych na Trakeńskich Przeglądach Hodowlanych były: Avola (Arianin i Avra), Dalmacja (Akropol i Dagma), Kutyna (Poprad i Kutia), Mercedes (Midas i Sepia), Nemezja (Pistolet i Nimfa), Sewilla (Arianin i Suma), Weryna (Donbas i Winca) – po trzy klacze.

Wśród ocenianych na TPH klaczy są reprezentantki wielu linii męskich wywodzących się zarówno z Traken jak i założonych przez ogiery pełnej krwi angielskiej, arabskiej i angloarabskiej po II wojnie światowej. Klacze z linii trakeńskich stanowią 26% ocenianego pogłowia. Z linii

Klacz Lana 2002 (Machandel – Liana po Agar), hod. i wfl. Ryszard Suberlak Fot. Maciej Grzechnik

Około 63% przeglądanych klaczy posiadało wypalone lub wymrożone numery stadninowe, blisko 24% posiadało palenie wielkopolskie, a 8% piętno trakeńskie na szyi lub udzie.

Wysokość w kłębie ocenianych klaczy wahała się od 153 cm (Literatka po Dziurawiec hod. SK Liski) i 156 cm (Kalaba po Akcept xx hod. SK Liski) do 176 cm (Anorta po Arianin, Rita po Arak hod. SK Płkity i Woalka po Kerman hod. SK Liski). Średnia wysokość w kłębie klaczy przeglądanych podczas TPH wyniosła 165,66 cm.

Obwód klatki piersiowej ocenianych klaczy wahał się od 183 cm (Welonka po Huk hod. SK Liski) do 215 cm (Pinowa po Huk hod. SK Liski). Średni obwód klatki piersiowej wyniósł 199,08 cm.

Pomiary obwodu nadpęcia wahały się od 19 cm (Czarella po Akcept xx, Puna po Huk hod. SK Liski, Drahla po Kaliniec hod. SK Rzezcza, Jamajka po Pigmalion hod. Bogumiła Metz) do 23 cm (Rita po Arak hod. SK Płkity). Średni obwód nadpęcia u klaczy stanowiących bazę hodowlaną wyniósł 20,72 cm.

Trzecią z kolei bonitowaną cechą podczas TPH była poprawność budowy i postawy kończyn. Oceny wahały się od 5 do 8 punktów bonitacyjnych. Najgorzej zostały ocenione: Alana po Cedrus, Era po Kerma, Salska po Ogara, Niniwa po Arak hod. SK Liski, Hanna, Czajka po Kondor hod. SK Rzezcza, Parma po Machandel hod. Stanisław Gutowski, Pięszka po Knecht hod. SK Dowlor – Białas. Najwyższe noty uzyskały klacze: Agda TS i Wiatra Woda TS obie po Germanic xx hod. TS Księżno, Agrała po Huk, Daria po Sambor, Oliwia Life po Life and Liberty xx i jej matka Orawka po Arak hod. SK Liski, Alla i Salwa obie po Libellus hod. SK Płkity, Baluca po Larduc hod. SK Racot, Chmura po Arbór hod. Marek Romanowski, Debra xx po Etmury's Breath hod. SK Krasne, Pominia po Aragonit hod. Janusz Łazarczuk, Tarantela po Razrad hod. SK Eklips – Ukraina. Średnia nota za poprawność budowy kończyn stada podstawowego wyniosła 6,59 punktu.

Oceny jakości ruchu konia rozpoczynają się od oceny stępa. TKH zbonitowała stęp w 5 (Dania po Arak hod. Stefan Polednia) do 8,5 punktu.

Najwyższe oceny za stęp otrzymały: Aukcja i Centra obie po Elpar xx raz Czarka po Czubyryk xx hod. SK Płkity, Bella Donna po Aragonit i Chmura po Arbór hod. Marek Romanowski, Oliwia Life po Life and Liberty xx hod. SK Liski. Średnia nota za stęp klaczy – matek wyniosła 6,75 punktu.

Następną cechą ocenianą w bonitacji stosowanej przez związki trakeńskie jest nota za kłus. Z dziesięciopunktowej skali TKH przyznała od 5 (Dia Bella xx po Who Knows hod. K. Laskowski i Z. Składanowski) do 9 punktów.

Najwyższe noty podczas siedmiu TPH otrzymały dwa po Aragonit i Chmura po Arbór. Średnia nota za kłus dla ocenianej stawy wyniosła 7,13 punktu.

Najistotniejsza ze względów na użytkowość sportową jest ocena galopu konia. Bonitacja stosowana przez związki trakeńskie tym różni się od oceny PZH, iż ocenia galop i przewyższa nad parkurach, czworobokach i podczas zawodów wkw. Oceny galopu kształtowały się od 5 (Magia po Lwów hod. Marek Przeczewski i Ponta po Gawot hod. SK Płkity) do 9 punktów (Chmura po Arbór hod. Marek Romanowski). Średnia nota za galop dla populacji ocenianej przez TKH wyniosła 6,67 punktu.

Ostatnią notą wystawianą bonitowanym klaczom były punkty za ogólne wrażenie, jakie wywarły na ocenianych. Noty wahały się od 5 (Era po Kerman i Literatka po Dziurawiec hod. SK Liski oraz Syga po Gawot hod. SK Płkity) do 9 punktów (Baluca po Larduc hod. SK Racot). Średni wynik tej oceny to 6,87 punktu.

TKH oceniała na siedmiu TPH 278 klaczy, dziewięć z nich nie uzyskało pełnej oceny z uwagi na kontuzję, kalectwo oraz wysoką żrebnosć w momencie przeglądu. Pośród bonitowanych klaczy, trzydzieści siedem przedstawicielek trakeńskiej 45 punktów bonitacyjnych, co stanowi 13% populacji. Oceny ogólne wahały się od 38 (Era po Kerman hod. SK Liski) do 60 punktów (Chmura po Arbór hod. Marek Romanowski). Średnia bonitacja klaczy za lata 2000–2006 wyniosła 47,95 punktu. Klaczy ocenionych wysoko – powyżej 50 punktów było 71, czyli 25% bonitowanej grupy. Obok Chmury po Arbór czołowa dziesiątka przedstawia się następująco: Czarka po Czubyryk xx hod. SK Płkity – 55, Tarantela po Razrad hod. SK Eklips – Ukraina – 55, Wielka Woda TS po Germanic xx hod. TS Księżno – 55, Aukcja po Elpar xx hod. SK Płkity – 56, Centra po Elpar xx hod. SK Płkity – 56,5, Orawka po Arak i jej córka Oliwia Life po Life and Liberty xx hod. SK Liski – 56,5, Baluca po Larduc hod. SK Racot – 57, Bella Donna po Aragonit hod. Marek Romanowski – 57 punktu.

Tu należy dodać, iż niezwykle interesująco przedstawia się porównanie 100-punktowej bonitacji PZH z 70-punktową oceną trakeńską. W ocenianym materiale PZH klaczy wahała się od 77 do 82 punktów przy średniej wynoszącej 79,3. Wg PZH całe stado różniło się tylko 5 punktami na 100 możliwych do uzyskania!

W numerze 7 kwartalnika Trakeny ukazała się lista klaczy, które poddane w latach 2000–2006 TPH stanowią stado podstawowe rasy. Dzięki zaangażowaniu hodowców i właścicieli udało się zbierać stawkę koni – populację niezbędną do prowadzenia racjonalnej hodowli rasy trakeńskiej. Po przeanalizowaniu tego materiału stanowiącego bazę istniejącej podstawy do porównywania dokonań hodowców w latach następnych.

Do 2006 roku obraz polskiej trakeńskiej klaczy przedstawia się następująco: najczęściej gniada, zazwyczaj ze wschodniopruskiej rodziny „O”, najczęściej z linii męskiej Pilgera lub folbluta, 165,66 cm wysokości w kłębie, 199,08 cm w obwodzie klatki piersiowej, 20,72 cm w obwodzie nadpęcia. Średnia bonitacja wyniosła 47,95 punktu. Klacze różniły się budową i postawą kończyn – średnia 6,87, dobrym kłusem – średnia 7,13, oraz przy niezłej budowie – średnia 6,865, robi niezłe wrażenie – średnia 6,87. Największe niedomagania występują w prawidłowej postawie i budowie kończyn – średnia 6,59, a stęp – średnia 6,75 i galop – średnia 6,67 bonitacją źrebiąt – kolejnego pokolenia koni trakeńskich wyhodowanych przez członków ZTWp – różni się ono od stada wyjściowego – jest inne i pod wieloma względami znacznie lepsze!

Ararada pochodzi 9 sztuk, Damphrossa 6 sztuk, Parsivala 2 sztuki, Pilgera 46 sztuk, Pythagorasa 2 sztuki, Tempelhuttera 7 sztuk. Linia męska trakeńskiego Pilgera, tak jak u naszych wschodnich sąsiadów, jest najmocniejszą z wszystkich linii męskich.

Po II wojnie światowej ugruntowały się linie, których założycielami były ogiery pełnej krwi angielskiej. W przeglądanych materiale oceniano przedstawicielki następujących linii xx: Parysów – sztuk 36, Perkoz – sztuk 21, Labirynt – sztuk 19, Aquino – sztuk 18, Raufbold (przez Priza, Pogremka, Prisa) – sztuk 18, Dakota (przez Dietmara, Mangana i Oregona) – sztuk 14, Parole Board (przez Elpara i Jaguara) – sztuk 14, Wolver Heights (przez Jantara i Texasa) – sztuk 8, Ferro – Landgraf (przez Akcepta, Fidelio) sztuk – 8, Prince Rouge – sztuk 5. Po pozostałych dwudziestu jeden ogierach xx jest niewielka reprezentacja – poniżej 5 sztuk.

Niewiele jest także klaczy wywodzących się z arabskich i angloarabskich linii męskich – wszystkich jest siedem, w tym cztery z linii francuskiej Nitharda AA. W porównaniu do stanu w historii hodowli trakenów wyraźnie rysuje się brak sławnych i wiele zasłużonych w produkcji koni sportowych linii angloarabskich: Ramzesa i Burnusa oraz arabskich: Priboja i Fetysza.

Ojcami, po których było najwięcej ocenianych klaczy – matek są:

Arak po Parysów xx	14
Ogar po Aspirant	11
Ignam po Akropol	10
Pigmalion po Arak	10
Aragonit po Kobryń	9
Elpar xx po Parole Board	9

Bazą hodowlaną ocenianego w latach 2000–2006 materiału były klacze pochodzące ze stadnin państwowych: z Lisek 67, z Płkity 59, z Rzezczej 42 sztuki.

Ogółem klacze stadninowe stanowiły blisko 70% wszystkich ocenianych matek.

Wśród hodowców prywatnych najwięcej ocenianych na TPH klaczy pochodziło

z Wozłówek Marka Romanowskiego	14
TS Księżno pp Siedlanowskich	13
SK Rożnowo pp Przeczewskich	9
SK Szabruk Moniki Machłowicz i Krzysztofa Wojsiata	9

Analiza eksterieru i użytkowości klaczy-matek

Podstawową masę w ocenianym stadzie matek była gniada i ciemnogniada – 49%, kasztanki i ciemne kasztanki stanowiły 26%, karych i skarogniadych było 16%, a siwych było 9%.

Pierwsza z ocen bonitacji trakeńskiej – typ rasowy wahała się od 5 do 9 punktów. Najniższe noty od TKH uzyskały Era po Kerman hod. SK Liski, Karina po Bralin xx hod. SK Rzezcza i Misja po Machandel hod. Krzysztof Wojsiat. Najwięcej punktów bonitacyjnych za typ otrzymały: Baluca po Larduc hod. SK Racot, Bessica xx po Simaco hod. Scholastyka Jerzak, Centra po Elpar xx i Dżonka po Pigmalion hod. SK Płkity, Chmura po Arbór hod. Marek Romanowski, Wenus xx po Orange Bay hod. SK Rzezcza oraz Wielka Woda TS po Germanic xx hod. TS Księżno. Średnia nota całego stada za typ wyniosła 7,06 punktu.

Kolejna z ocen – za budowę ciała – kształtowała się w granicach od 4 do 8,5 punktu bonitacyjnego. Najniższą notę uzyskała Karina po Bralin xx hod. SK Rzezcza, a najwyższe Anarchia po Kerkcja i Orawka po Arak, Parka po Agajwer hod. SK Liski, Aukcja i Centra obie po Elpar xx hod. SK Płkity, Celina po Ignam hod. SK Rzezcza oraz Kia TS po Apogej hod. TS Księżno. Średnia nota za budowę ciała wyniosła 6,865 punktu.

Klacz Czarusia 1999 (Chef Supreme xx – Czadra po Arion), hod. SK Golejewko Fot. Maciej Grzechnik